

Wolfgang Schlachter 70-vuotias

Carl Wolfgang Schlachter, joka jo pitkän aikaa on kuulunut Saksan liittotasavallan johtaviin fennougristeihin, on syntynyt Hampurissa 19. 4. 1908. Hän aloitti yliopisto-opintonsa ja suoritti tutkintonsa (Berliinissä) germanistina ja indogermanistina. Myös hänen v. 1935 ilmestynyt väitöskirjansa on germanistiikan alalta: »Zur Stellung des Adverbs im Germanischen». Tämä koulutus ja tausta on ollut omiaan syventämään ja laajentamaan hänen näkemystään myös fennougristina.

Vasta väitöskirjatyön jälkeen Schlachter siis suuntautui fennougristiikkaan. V. 1936—40 hän oleskeli Ruotsissa opiskellen tätä alaa Björn Collinderin ja Wolfgang Steinitzin johdolla. Samaan aikaan hän opiskeli suomen kieltä Volmar Berghin ja unkaria János Lotzin johdolla. Saavuttuaan tarpeelliset teoreettiset tiedot ja valmiudet hän — maailmansodan riehussa — paneutui kenttätyöhön etelälappalaisen Malän murteen parissa. Työn tuloksena oli sanakirja, joka sisälsi myös

huomattavan määrän kiellennäytteitä. Se pääsi ilmestymään vasta v. 1958: »Wörterbuch des Walddlappendialektes von Malá und Texte zur Ethnographie» (LSFU 14). V. 1940—42 Schlachter jatkoi fennougristiikan opintojaan Berliinissä Julius von Farkasin johdolla, ja v. 1942—43 hän oli Lübbert-stipendiaattina Unkarissa.

Fennougristiikan opinnot ja tutkimustyöhön valmistautuminen jatkuivat rauhan palattua. V. 1949 Schlachter habilitoitiin Münchenin yliopistossa. Habilitaatiotutkimus käsittelee keski- ja norjantilapin passiivia. Siihen perustuu tutkimus »Lappische Passivsyntax», joka on ilmestynyt 5 osana UAJb:ssä (1953—60). Habilitoitumisen jälkeen Schlachter toimi vuosikymmenen ajan opettajana Münchenin yliopistossa pitäen luentoja lapin kielen ja Unkarin kirjallisuuden alalta sekä suomen ja unkarin kielikursseja. Näin hän oli luomassa tässä suurella yliopistossa pohjaa fennougristiikan opetukselle ja tutkimukselle, joka onkin sitten saavuttanut siellä vankan ja pysyvän aseman. V. 1955 Schlachter nimitettiin Münchenin yliopiston dosentiksi.

Julius von Farkasin v. 1958 kuoltua nimitettiin Schlachter v. 1960 hänen seuraajakseen Göttingenin yliopiston suomalais-ugrilaisen filologian professoriksi. Interregnumin aikana oli Aulis J. Joki hoitanut virkaa. Von Farkas oli sodan jälkeen perustanut yliopistoon suomalais-ugrilaisen seminaarin ja kehittänyt sen Saksan liittotasavallan keskeiseksi fennougristiikan tutkimuskeskukseksi. Schlachterille von Farkasin paikan täyttäminen ja Göttingenin seminaarin edelleen kehittäminen oli haaste, jolle hän omistautui koko työtarmollaan. V. 1976 hän siirtyi tästä virasta täysinpalvelleena eläkkeelle.

Oli Saksan fennougristiikan kannalta onni, että von Farkasin työtä jatkamaan tuli sellainen mies kuin Wolfgang Schlachter. Tärkeän tehtävänsä haasteeseen hän on kyennyt täysin määrin vastaamaan. Hänen aikanaan Göttingenin seminaari on kehittynyt entistä suuremmaksi ja

monipuolisemmaksi suomalais-ugrilaisen tutkimuksen ja opetuksen keskuksiksi. Se on kasvattanut useita tutkijoita ja solminut hedelmällisiä suhteita muihin fennougristiikan tutkimuskeskuksiin. Seminaarin kirjasto on kasvanut suuretkin vaatimukset täyttäväksi suomalais-ugrilaiseksi käsikirjastoksi, ja yliopiston kirjaston suomalais-ugrilainen osasto puolestaan on tietääkseni liittotasavallan täydellisin fennougristiikan kirjasto. — Olen voinut omakohtaisesti todeta, miten Schlachter johti seminaariaan kuin isä perhettään. Sallittaneen tässä yhteydessä ojentaa vaatimaton kukka myös rouva Lydia Schlachterille, joka osallistumalla seminaarin elämään on auttanut puolisoaan kotoisen ja työskentelylle otollisen ilmapiirin luomisessa.

V. 1963 Göttingenissä pidetyssä fennougristien työkokouksessa Schlachter piti avajaisesityksen, jossa hän hahmotteli fennougristiikan asemaa ja tehtäviä Saksan liittotasavallassa (Stellung und Aufgaben der Fennougristik in der Bundesrepublik, julkaistu UAJb 35 s. 264—). Se oli eräänlainen ohjelmapuhe, joka kuvastaa pitäjänsä idealismia mutta samalla hänen realistista asennettaan, hahmotteluista vapaata käytännön mahdollisuuksiin sopeutumista.

Huomionarvoinen Göttingenin seminaarin toimesta pidetty tieteellinen kokous oli uralilaisten kielten lauseopin symposiumi v. 1969. Schlachter oli aloitteen tekijä ja organisoija. Hän halusi järjestämällä tällaisen symposiumin hyödyttää edustamaansa tieteen alaa ikään kuin vastapalvelukseksi siitä hyödyistä, jonka saksalaiset ovat saaneet muualla järjestetyistä suurista fennougristikongresseista. Syntaksin valitseminen symposiumin kohteeksi heijastaa osaltaan Schlachterin oman tieteellisen mielenkiinnon suuntaa. Lauseoppi on hänen keskeisiä tutkimusalojaan. Symposiumin osanottajamäärä oli rajattu suhteellisen pieneksi kutsuttujen joukoksi, ja se on ollut tieteellisesti ehkä kaikkein antoisin niistä kongresseista ja kokouksista, joihin minulla on ollut

tilaisuus osallistua. Symposiumi pidettiin Göttingenin ulkopuolella olevassa Reinhausenissa. Pidetyt alustukset ja keskustelut on julkaistu niteenä »Symposion über Syntax der uralischen Sprachen» (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen. Phil.-Hist. Kl. 3. Folge Nr. 76, 1970).

Göttingenin suomalais-ugrilaisen seminaarin huomattavin tieteellinen projekti on uralilaisen kielitieteen bibliografia: »Bibliographie der uralischen Sprachwissenschaft 1830—1970». Schlachter on pannut työn alulle ja johtanut tutkimusapulaistensa työtä Göttingenissä. Bibliografian toisen toimittajana on Gerhard Ganschow, ja työssä on apuna joukko ulkomaisia kirjeenvaihtajia. Bibliografian kaksi ensimmäistä vihkoa ilmestyi v. 1974. Jatkoa odotetaan.

Opetustyön ja seminaarin johtamisen ohella on Schlachterin oma tieteellinen tutkimustyö kaiken aikaa jatkunut tuloksellisenä. Tässä ei ole mahdollista käsitellä sitä muuta kuin lyhyesti ja aivan pinnallisesti. Kuten jo edellä esitetystä ilmenee, lapin kieli oli aluksi hänen tutkimustensa pääkohteena, ja se on kaiken aikaa säilyttänyt asemansa hänen tieteellisen mielenkiintonsa keskeisenä alueena. Erillisenä tutkimuksena ilmestynyt »Studien zum Wachstum des lappischen Wortschatzes an skandinavischen und finnischen Lehnadjektiva» (Münchener Studien zur Sprachwissenschaft, Beih. A, 1953) on näyte omintakeisesta ja hedelmällisestä metodista. Lapin astevaihtelun ongelmia käsittelee tutkimus »Lappisches im lappischen Stufenwechsel» (MSS 5, 7, 1954—55). Schlachterin tutkimukset ovat kuitenkin ulottuneet suomalais-ugrilaisen kielikunnan piirissä paljon laajemmalle. Syrjäänin possessiivisuffiksista hän on julkaissut laajan tutkimuksen »Studien zum Possessivsuffix des Syrjänischen» (Finnisch-Ugrische Studien 3, Berliini 1960). Unkarin kieltä koskevista julkaisuista tyydyn mainitsemaan vain yhden: »Zur Geschichte der Frequentativa im Ungarischen» (Nachrichten der Ak. d. Wissen-

schaften in Göttingen. Phil.-hist. Kl. H. 4., 1966). Lisäksi Schlachter on käsitellyt koko kielikuntaa laajalti koskevia kysymyksiä, eikä yleinen kielitiedekään ole jäänyt hänen tieteellisen mielenkiintonsa ulkopuolelle. Tutkielmassaan »Sprachschichtung und strukturalistische Methodik» (Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte 36, 1962) hän käsittelee kriittisesti strukturalismia, sellaisena kuin se ilmenee Zelling Harrisin tuotannossa.

Edellä mainittu lapin sanavaraston kasvua koskeva tutkimus kohdistui myös suomen kieleen. Huomionarvoisen panoksen puhtaasti fennistiseen tutkimukseen Schlachter antoi osallistuessaan 1950-luvulla käytyyn partitiivisubjektia ja eksistentiaalilauseita koskevaan keskusteluun laajalla kirjoituksella »Partitiv und Inkongruenz beim Subjekt des Finnischen» (FUF 33, 1958). Kirjoitus osoittaa vierasmaalaiselle harvinaisen syvälistä perehtymistä kieleemme vaikeimpiin nyanseihin. Työ ilmestyi uudelleen Schlachterin suuressa kokoomateoksessa »Arbeiten zur strukturbezogenen Grammatik» (München 1968), joka sisältää etupäässä tekijän aiempia tutkimuksia uudelleen tarkistettuina ja joka julkaistiin hänen 60-vuotispäivänsä johdosta. Suomen partitiivia ja inkongruenssia koskevaan tutkielmaansa hän on tässä lisännyt »Schlussbetrachtung»-nimisen luvun, jossa hän ottaa kantaa työnsä ensimmäisen painoksen jälkeen ilmestyneisiin kysymystä koskeviin kirjoituksiin. Muista suomen kielen kysymyksistä Schlachter on käsitellyt sanajärjestystä ja adjektiiviattribuutin kongruenssia.

Ansiointensa perusteella Schlachter promovoitiin filosofian kunniatohtoriksi Turun yliopistossa v. 1977.

Wolfgang Schlachteria ihmisenä, hänen vaatimattomuuttaan ja inhimillisyyttään sekä samalla hänelle luonteenomaista sanankäyttöä kuvastavat osaltaan seuraavat rivit, jotka hän kirjoitti julkaistessaan edellä puheena olleen lauseopin symposiumin tulokset: »Mancher mag

lächeln bei so viel Worten über ein so bescheidenes Unternehmen. Wenn sie doch gesagt sein möchten, so geschieht das in der Freude und Dankbarkeit darüber, dass es in einer Zeit, da es kühl zu werden beginnt unter uns Menschen, noch Orte und Menschen gibt, wo man sich wärmen und fraglos arbeiten und Mensch sein kann.»

Virittäjä onnittelee ansioitunutta tutkijaa ja yliopistonopettajaa sekä toivottaa hänelle menestystä jatkuvassa tutkimustyössä.

Osmo Ikola